HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ריבויי ומיעוטי אין בעלמא כללי ופרטי דריש והכא היינו טעמא כדתנא דבי ר' ישמעאל [א]דתנא דבי ר' ישמעאל [1]במים במים שני פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט ורבנן אמר רבינא כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכות זה לזה הטל פרט ביניהן ודונם בכלל ופרט השתא דאמרת רבי כללי ופרטי דריש בעל כורחיך קשיא שבועות אלא בשבועות נסיב אליבא דר' עקיבא וליה לא סבירא ליה: גופא מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים ת"ל [2]ונעלם ונעלם שני פעמים דברי ר"ע רבי אומר אינו צריך הרי הוא אומר ונעלם מכלל שידע והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות א"כ מה ת"ל ונעלם (א) לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: אמר מר ונעלם מכלל שידע מאי משמע אמר רבא מדלא כתיב והיא עלומה ממנו א"ל אביי אלא מעתה גבי סוטה דכתיב [3]ונעלם מעיני אישה מכלל דהוי ידע מעיקרא אי הוה ידע מי בדקו לה מיא והא [ב]תניא [4]ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו ותו גבי תורה דכתיב [5]ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה מכלל דאיכא דהוה ידע [ג]ביה והכתיב [6]לא ידע אנוש ערכה אלא אמר אביי קסבר רבי [ד]ידיעת בית רבו שמה ידיעה א"ל רב פפא לאביי אלא דקתני אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו א"ל אין משכחת לה בתינוק שנשבה לבין הנכרים: יציאות שבת שתים שהן ארבע: [ה]תנן התם יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ מאי שנא הכא דתנא שתים שהן ד' ותו לא ומאי שנא התם דתני שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ התם דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות הכא דלאו עיקר שבת הוא אבות תני ותולדות לא תני אבות מאי ניניהו יציאות תרתי הויין וכ"ת מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא אף הכא כולהו לחיובא אלא אמר רב פפא התם דעיקר שבת תני חיובי ופטורי הכא חיובי תני ופטורי לא תני חיובי מאי ניניהו יציאות [ו]יציאות תרתי הוא דהויין שתים דהוצאה ושתים דהכנסה והא יציאות קתני אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי

דתנן

ריבויי ומיעוטי. וריבה הכל ומיעט סס הכי מפרש לה בקדושין [כא:]: **והכא.** גבי פדיון הבן להכי דריש ליה בריבויי ומיעוטי משום דאין הפרט בין שני כללות: **כדתנא דבי רבי ישמעאל.** באלו טריפות [חולין סז.] דאיכא תנא דדריש את זה תאכלו מכל אשר במים כלל בימים ובנחלים פרט במים חזר וכלל ופליג עליה תנא דבי רבי ישמעאל ואמר במים במים סמוכין זה לזה ואח"כ כתיב בימים ובנחלים הלכך אין זה כלל ופרט אלא הטילהו ביניהם לדרשו בריבויי ומיעוטי: **ורבנן.** דפליגי עליה דרבי ודרשי ליה בכלל ופרט סבירא להו כדאמרי במערבא: **אין האיש מנוקה מעון.** שבא עליה אחר שנסתרה: **ידיעת בית רבו.** שלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא ° והוא ידע שהרגיש כשנגע אבל לא התבונן לשום על לבו שנטמא [ז](בטומאה כשנוגע בה) שמה ידיעה: **ד' בפנים.** שתים לחיוב הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית וב' לפטור כשזה עוקר וזה מניח דכתיב [ח]בעשותה העושה את כולה (שבת דף ג.): **דעיקר שבת.** שעיקר מסכת באיסורי שבת: **אבות.** יציאות שהן מן התורה: **תולדות.** הכנסות דלא מיפרשן בהדיא: **תרתי הויין.** ומתני' דהכא ד' תנן: **שתים לחיוב.** הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית: **ושתים לפטור.** אחת שהעני פושט ידו לפנים ונתן בעה"ב לתוכה והעני הוציאה ועבד איהו הנחה ולא עבד עקיר' ובעה"ב עקר ולא הניח ושניהם פטורין ואחת שבעה"ב פושט ידו מליאה לחוץ ונטל העני מתוכה והניח דעבד נמי בעל הבית עקירה והעני הנחה ושניהם פטורין בשתי הוצאות הללו: **חיובי מאי ניניהו יציאות.** דהא יציאות קתני ויציאות דחיובא תרתי הוא דהויין חדא דעני וחדא דבעה"ב:

דתנן

דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים שני פעמים כו'. תימה דר' ישמעאל תני בי"ג מדות התורה נדרשת והא איכא טפי הך מדה דשני כללות הסמוכו' דדרשינן בריבה ומיעט: **בשבועות** נסיב לה כר' עקיבא ולא סבר לה. זימנין דלא בעי למימר הכי בפרק כיסוי הדם (חולין דף פה:) גבי רבי חייא דנפל ליה [ט]יניקה בכיתני' וא"ל רבי לא ונחור ופריך ולימא ליה לא וטרוף דהא רבי ראה דבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאם בלשון חכמים דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ולא בעי למימר תני לה ולא סבר לה: **ונעלם** מעיני אישה מכלל דה"ל ידיעה מעיקרא. י"מ דה"ל ידיעה שנטמאת דהכי משמע קרא ושכב איש אותה שכבת זרע ונעלם וגו' וקשה לפירוש זה דהיכי דמי אי בשעת השקאה נזכר מן הטומאה למה משקה אותה ואם אינו נזכר אמאי משקה אותה הא בעינן ידיעה מעיקרא והוא סבור שלא היתה לו ידיעה מעולם ומיהו יש ליישב דמיירי כשאינו נזכר ומ"מ משקה אותה מספק דע"י השקאה יתברר אם היתה לו ידיעה מעיקרא או לאו ולפי המפרשים דונעלם קאי אסתירה מיירי שפיר דבשעת השקאה זכור מן הסתירה אבל מ"מ קשה אמאי חשיב ליה אין מנוקה אם לא בא עליה משנסתרה וי"ל כיון דשכח מוכיח שלא הקפיד ולא חשיב מנוקה מעון דאפילו אינו מוחה אעון בניו ובנותיו אין מים בודקין את אשתו כדאיתא בפ"ב דסוטה (דף מז:) [י]ואמר נמי התם אם אתם מקפידין על עצמכם המים בודקין את נשותיכם: **ידיעת** בית רבו שמה ידיעה. אף על פי שדבר זה לא נעלם ממנו שגם עתה יודע כן ולא אתי למעוטי אלא תינוק שנשבה וכן בסוטה יודע שאם נטמאה אסורה וגבי תורה נמי אף בשעת העלמה נמי יודע שהיא בעולם: **אמר** ליה רב פפא לאביי והא תנן כו' מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו. ה"ה דה"מ למיפרך אהא דדריש מקרא דונעלם לידיעת בית רבו ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו: **שתים** שהן ד' בפנים. הכא פי' בקונטרס בפנים היינו הכנסות ובחוץ היינו הוצאות ואין נראה מדאיצטריך לקמן למימר וקמפרש הכנסה לאלתר ה"ל לאוכוחי משתים שהן ד' בפנים דהוו כולהו הכנסה ונראה כמו שפירש בקונטרס במסכת שבת (דף ג.) שתים הוצאה והכנסה לחיוב של בעל הבית העומד בפנים שהן ארבע הוצאה והכנסה לפטור ובחוץ לעני העומד בחוץ וריב"א פירש שתים דהוצאה לחיוב והוצאה לפטור שהן ד' הכנסה לחיוב ולפטור לבעל הבית העומד בפנים וכן לעני העומד בחוץ דה"נ מפרש לעיל מתני' דהכא שתים הוצאה דעני ודבעל הבית שהן ד' הכנסה דעני ודבעל הבית ובירושלמי בעיא אי איכא לפרושי מתני' כמו שפירש בקונט' או כריב"א ואין להאריך ואין להקשות לפירוש ריב"א הא דמפרש ואזיל במתני' דשבת כסדר הקונט' הכנסה והוצאה דעני ולא מפרש הוצאה והכנסה והוצאה והכנסה דניחא ליה למינקט הכי כדי לקצר פשט עני ידו לפנים או שנטל כו' והוצאה והוצאה היה צריך להאריך ועוי"ל שתים שהן ד' בפנים היינו חיוב שחייב ומביא קרבן עליהם בפנים בעזרה דהיינו ב' הוצאות וב' הכנסות ושתים שהן ד' בחוץ היינו פטור: **ומאי** שנא הכא דתני שתים שהן ד' ותו לא. וא"ת ולישני דהכא לא מצי תני כי התם משום דדומיא דמראות נגעים קתני כולהו לחיובא וי"ל דשפיר הוה דומיא דמראות נגעים הואיל ואיכא בהו ד' לחיובא והר"ר משה פירש משום דומיא דמראות נגעים אין לו להניח מלפרש דיני שבת אבל בתר דמסיק דהכא לאו עיקר שבת הוא פריך שפיר והא דומיא דמראות נגעים קתני: **אבות** תני תולדות לא תני. אע"ג דבמראות נגעים תני אבות ותולדות התם משום דלאי אפשר למנות ב' בענין אחר: **והא** יציאות קתני. לפי הפשט משמע דלא פריך אלא אהך דהכא משום דלא תני פטורי אבל אההיא דשבת דתני חיובי ופטורי ניחא ליה ותימה דהיכי משכחת לה בהוצאות גרידא ב' שהן ד' לבעל הבית וכן לעני ומפרש ר"י דהשתא חשיב אף פטור דפטור ומותר דמשכחת כל הח' בהוצאות:

מי

מסורת הש"ס

א) ב"ק סד: חולין סז. בכורות נא., **ב)** סוטה כח. [מז: יבמות נח. קדושין כז:], **ג)** ל"ל בה. יעב"ץ, **ד)** [לקמן יד:], **ה)** שבת ב., **ו)** ל"ל ויציאות, **ז)** רש"ל מ"ז, **ח)** [ויקרא ד], **ט)** [ל"ל יניקה], **י)** ל"ל ואמרינן. רש"ל,

◆

תורה אור השלם

1. אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ: ויקרא יא ט
2. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם: אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם: ויקרא ה ב, ג
3. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: במדבר ה יג
4. וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ: במדבר ה לא
5. וְנֶעֶלְמָה מֵעֵינֵי כָל חָי וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה: איוב כח כא
6. לֹא יָדַע אֱנוֹשׁ עֶרְכָּהּ וְלֹא תִמָּצֵא בְּאֶרֶץ הַחַיִּים: איוב כח יג

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונעלם ונעלם לחייב על העלם טומאה:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ידיעת וכו' והוא ידע שהרגיש. עיין לקמן דף יד: תוס' ד"ה או:

◆

רבינו חננאל

ופרקינן רבי בעלמא בכללי ופרטי דריש ולענין בכור איידי דכתב ופדויו מבן חדש תפדה סמוכים זה לזה ואח"כ כתב בערכך כסף חמשת שקלים סבר אין זה כלל ופרט אלא ריבוי ומיעוט. וכדתנא דבי ר' ישמעאל בענין הדגים דכתיב וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם. תנא דבי ר' ישמעאל במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבוי ומיעוט רבי סבר לה כתנא דבי ר' ישמעאל ודריש לה בריבויי ומיעוטי. ורבנן סברי כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שני כללות סמוכין זה לזה הטל פרט ביניהן ודונם בכלל ופרט. וכבר פירשנוה בסוף פרק ואלו טרפות. ואסיקנא אלא ר' בשבועות נסיב לה למתני' כר' עקיבא ולא סבר לה כוותיה דחייב לשעבר. גופא מנין שאינו חייב אלא בשיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים. ת"ל ונעלם שתי פעמים דברי ר' עקיבא. רבי אומר אינו צריך שני ונעלם. אלא ונעלם מכלל שהוא יודע. שאין אדם מי שלא קרא המקרא הזה בבית רבו בבית הספר. ועוד כתיב והוא ידע. הרי ידיעה אחרת. הנה ידיעה בתחלה והעלם בינתים וידיעה בסוף. ונעלם השני למה בא. לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש. והא דתנן אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. אוקימנא בתינוק שנשבה לבין הנכרים ולא היתה לו ידיעה בבית רבו כלל. יציאות השבת שתים שהן ד'. ואקשינן אמאי לא תני שתים שהן ד' בפנים וכו' כדקתני במסכת שבת. ופרקינן התם תני אבות ותולדות הכא אבות תני תולדות לא תני. אבות מאי ניהו יציאות וכו'. וכבר פירשנוה במקומה:

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ב מהל' סוטה הלכה ח סמג עשין מה:

◆

מוסף רש"י

ריבויי ומיעוטי. אין הפרט פירושו של כלל שתאמר אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא למעוטי הוא בא, לפי שבכלל היה מרבה את הכל ובא המיעוט אחריו לומר בזה וכיוצא בו כללתי לך, הילכך אפילו לא חזר וכלל הייתי מביא כעין הפרט וכי חזר וריבה ריבה הכל ולא מיעט לך אלא דבר אחד ומסרו הכתוב לחכמים איזה דבר הראוי למעט מן הכלל. פי' מיעוט, ממעט קצת ממשמעו (קדושין כא:). **במים במים שני פעמים.** תאכלו כל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים, הואיל וכללים סמוכים הם והפרט אינו ביניהן, אלא אחריהם כתיב בימים ובנחלים, דמשמע דימים ונחלים הוא דבעינן סנפיר וקשקשת אבל שיחין ומערות לא, אין זה נדרש בכלל ופרט, דלא ליתרבי אלא כעין הפרט, אלא בריבה ומיעט וריבה ואתרבי כל מילי אלא דמיעוט מהני למעוטי פורתא חדא מילתא ותו לא (ב"ק סד:) כלומר כל מקום שנאמר ב' כללות זו אצל זו ופרט אחריהן, כגון הכא את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים, דהיינו שני כללות דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת, ופרט כתיב אחריהם בימים ובנחלים, דמשמע בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת אבל הגדלים במים מכונסין מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת, אין זה כלל ופרט, לא דיינין ליה בכלל ופרט, אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו בריבויי ומיעוטי (בכורות נא.) הואיל ושני הכללות סמוכין, כשתטיל פרט שאחריהם ביניהם מדה בתורה היא שלא תדונם בכלל ופרט אלא ברבוי ומיעוט, להכי פלגינהו רחמנא לפרטא מכללא דלא תדרשיה בכלל ופרט, ואיכא בין ריבה ומיעט לכלל ופרט, דכי דרשינן כלל ופרט הוי פרט פירושו של כללא ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דבר הדומה לו אין לך להביא, וכשכלל לך כלל שני אחר הפרט, אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט, אבל כי דרשינן ריבה ומיעט, לא פירש המיעוט את הריבוי אלא מיעט שלא תשמע ממנו הכל אלא זה והדומים לו, ובלאו רבוי שני הוי מרבינן כל דדמי ליה למעוטי, ואהני רבוי שני לאתויי כל מילי, ואהני מיעוטא למעוטי מידי דלא דמי ליה כלל, והכי מפרשינן בפרק נגמר הדין (סנהדרין מה:) גבי כל הנסקלין נתלין, דריבוי ומיעוט לחודיה מייתי כל דדמי ליה בכל מילי (חולין סז.). **בזמן שהאיש מנוקה מעון.** שלא בא עליה לאחר שנסתרה, שהתורה אסרה עליו דכתיב (במדבר ה) והיא נטמאה (יבמות יח. ובעי"ז קדושין כז:) שלא בא עליה משנאסרה עליו, האשה ההיא תשא את עונה, שיבדקוה המים (סוטה כח.). **אין האיש מנוקה מעון.** מעון ניאוף באשה האסורה לו, בין מזו שנסתרה בין באחרת (שם מז:). **יציאות שבת.** הוצאות שמרשות לרשות האמורות בשבת, ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות (שבת ב.). **שתים שהן ארבע בפנים.** לאותן העומדים בפנים, שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבעל הבית, ובפרק הזורק ברישיה נפקא לן מויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו', לא תפיקו מרה"י לרה"ר להביא נדבה למחנה לויה, ויום השבת היה כדיליף התם, ועל שתים אלו חייב חטאת על שגגתו ועל זדונו כרת ועל התראתו סקילה, וכן בכל מלאכת שבת (שם). **שהן ארבע.** מדבריהם הוסיפו שתים לאסור לכתחלה ואם עשה פטור (שם). **ושתים שהן ארבע בחוץ.** שתים מן התורה, הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ, ושתים מדבריהם כשהמלאכה נעשית על ידי שנים זה עוקר וזה מניח לכתחלה אסור ואם עשה פטור, כדיליף בגמרא שנים שעשאוה פטורים (שם). **תני אבות ותולדות.** יציאות והכנסות, שהיציאות אבות הן, דמויעבירו קול במחנה לא משמע אלא הוצאות, אלא מסברא אמרינן מכדי מרשות לרשות קפיד קרא מה לי אפוקי מה לי עיולי (שם ב:). **יציאות תרתי הויין.** דעני ודבעל הבית, ומאי שהן ארבע דקתני התם (שם). **מהן לחיוב ומהן לפטור.** יציאות דעני ודבעל הבית לחיוב ויציאות שתים של פטור, שתי עקירות של הוצאה, כגון פשט בעל הבית ידו מלאה לחוץ ונטל עני מתוכה, הרי פטור של בעל הבית דקחשיב ליה תנא דמתני' וכגון פשט העני ידו ריקנית לפנים ונתן בעל הבית לתוכה הרי פטור שני של הוצאה (ס"א של עני) שהוא אסור לכתחלה, דגזרינן שמא יעשה הנחה על עקירתו, והיינו שהן ארבע דקתני התם (שם). **מה התם כולהו לחיובא.** שבאיזו מהן שנטמא בה ונכנס למקדש חייב, ולהכי פריך ממראות נגעים, דאילו שבועות וידיעות פלוגתא היא, דאיכא מ"ד בשבועות (לקמן כה.) אינו חייב אלא על העתיד לבא, ובידיעות נמי איכא למ"ד (לקמן יד:) אינו חייב אלא על העלם טומאה (שם). **חיובי מאי נינהו יציאות.** כלומר יציאות קתני דמשמע הוצאה, לכך מתמה הי מחיובי קתני ע"כ יציאות לחודייהו ותרתי הוא דהויין, ומשני הכנסות נמי קתני בהדייהו (שם).